

วาระแห่งชาติ ทศวรรษการอ่าน นโยบายการอ่าน*

ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย

คำถามว่า เราจะสนับสนุนให้มีการอ่านไปทำไม น่าจะเป็นคำถามที่สำคัญ เมื่อสักครู่นี้ก็ปรารถนาอยู่กับผู้หลักผู้ใหญ่ว่า ตอนที่ตั้งชื่อภาษาละตินให้กับมนุษย์ ซึ่งก็เป็นสัตว์ประเภทหนึ่ง เขาตั้งชื่อว่า โฮโม ซาเปียนส์ (Homo Sapiens) ซาเปียนส์ แปลว่า มีเหตุผล คือเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล แล้วตอนหลังเก่งกล้าสามารถมากขึ้น มีคนเสนอว่าน่าจะใช้คำว่า ซาเปียนส์ สองครั้ง คือ โฮโม ซาเปียนส์ ซาเปียนส์ หมายถึง มนุษย์ผู้มีเหตุผลเหลือเกิน เหตุใดจึงมาตั้งชื่ออันนี้ เหตุผลทางกายภาพคือ ค้นพบว่าสมองมนุษย์เจริญมากกว่าสมองของสัตว์อื่น แม้แต่สัตว์ที่ใกล้เคียงที่สุดอย่าง ชิมแปนซี ขนาดเจเนติก เมคเกอร์ส (Genetic Makers) ที่ใกล้เคียงกับมนุษย์มาก ต่างกันเพียงเปอร์เซ็นต์กว่า แต่ว่าเราเจริญกว่าเขามาก เพราะว่าตรงสมองส่วนหน้า ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องการให้เหตุผล การตัดสินใจ และความคิดความเห็น รวมทั้งเรื่อง ความถูกต้องดังามด้วย มันมาอยู่ตรงนี้ ก้อนสมองที่อยู่หลังหน้าผากเรา แล้วก็บอกว่า มีเหตุผลเหลือเกิน เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลเหลือเกิน

การที่คนเราจะตัดสินใจอะไร มันก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิดที่พ่อแม่ได้อบรมเลี้ยงดูมา อันนั้นก็เป็นส่วนหนึ่ง คำไทยเขามีคำบริภาษกันว่า ใครที่ทำเกรเกตุง ก็บอกว่า พ่อแม่ไม่สั่งสอน แสดงว่า ถ้าพ่อแม่สั่งสอนน่าจะดี อย่างนั้นเป็นต้น นั่นเป็นพื้นฐาน เป็นแบล็คกราวนด์ (Background) อีกอันหนึ่งก็เป็นข้อมูล เป็นความรู้ที่บุคคลนั้นได้สั่งสมมาตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ คำถามก็บอก สมองของเด็กทารกในท้องแม่ รู้จักรับรู้หรือรับรู้แล้วหรือ เขาบอกว่ามีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ว่า จริง มีตัวเซลล์ประสาท มีการรับสัมผัสทั้งหลาย เข้ามาแล้วก็เข้ามาที่สมองมนุษย์ตั้งแต่อยู่ในท้องแม่เรา

ถ้าในสังคมหนึ่ง ๆ การรับรู้และรับข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในสังคมใกล้เคียงกัน พื้นฐานความคิดใกล้เคียงกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน ความเหมือนของสมาชิกในสังคม จะนำไปสู่ลักษณะสังคมที่ไม่สลับซับซ้อนนัก ค่อนข้างจะเรียบง่ายเชิงเดี่ยวมากกว่า เป็นสังคมที่ใกล้เคียงกันมาก เป็นสังคมซึ่งความเป็นพวกเดียวกันพูดกันง่าย พูดถึงความสามัคคีความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเกิดง่าย สังคมที่กระบวนการรับรู้ กระบวนการสั่งสมอบรมมาใกล้เคียงกัน พูดกันง่ายกว่า

แต่ว่าในวันนี้เป็นเรื่องอดีตมาแล้ว โดยเฉพาะประเทศไทย ในวันนี้ สังคมประเทศไทยเป็นสังคมที่สลับซับซ้อนมากขึ้น เป็นสังคมเชิงซ้อน มีความแตกต่างในพัฒนาการของบ้านเมืองนะครับ จนกระทั่งขณะนี้ น่ากลัวมาก ขณะนี้ถ้าผมจะให้นิยามสังคมไทย ผมคิดว่า สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความแตกต่าง และเป็นสังคมที่เปราะบาง ที่กราบเรียนว่า เป็นสังคมแห่งความแตกต่างมาก ก็เพราะว่า หลักฐานไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจก็ดี

* ปาฐกถาในหัวข้อ ทศวรรษการอ่านกับนโยบายการอ่าน โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย งานเสวนาวิชาการประจำปี 2552 (TK Forum 2009)

สังคมที่ดี ระดับการศึกษาที่ดี ถ้าเอามาเทียบกันระหว่าง พี่น้องเราที่อยู่ชนบท พี่น้องเราที่อยู่ในเขตเทศบาล และพี่น้องเราที่อยู่ในเมืองหลวง มันจะมี 3 ระดับแตกต่างกันอย่างมาก

หลายปีก่อน สภาการศึกษาเคยสำรวจ จำนวนปีที่คนใน 3 กลุ่มนี้เข้ารับการศึกษ แล้วเฉลี่ยออกมาปรากฏว่า คนชนบทได้รับการศึกษาเพียง 3 ปีกว่า ๆ ซึ่งก็หมายความว่า บางคนก็เกิน บางคนก็ไม่ได้รับการศึกษาเลย แต่ว่าเฉลี่ยแล้วก็ 3 ปีกว่า ถ้าเทียบกับสายสามัญก็คือ ป.3 กว่า ๆ นั่นเอง ส่วนในเขตเทศบาลนั้น 7 ปีกว่า เทียบแล้วก็คือ อยู่ในช่วง ม.2 ส่วนในกรุงเทพฯ 12 ปีกว่า เทียบแล้วก็คือ เกิน ม.ปลาย เข้าไปในต้นๆ ของอุดมศึกษา แต่ตอนนี้ก็ดีขึ้นทั้งสามส่วน แต่ก็มี ความแตกต่างอย่างนี้

ถ้าพูดถึงเรื่องความเป็นหนี้ และการมีเงินออมหรือการมีทรัพย์สินของคนทั้งสามกลุ่มนี้ ต่างกันฟ้ากับดิน โดยเฉพาะเงินฝากในธนาคาร เกือบ 80 – 90 เปอร์เซ็นต์ เงินเป็นของคนกรุงเทพฯ ของคนในเขตเทศบาลก็มีส่วนหนึ่ง ส่วนในชนบทไม่มีเงินมีแต่หนี้มากกว่า เพราะฉะนั้นความแตกต่างทั้งด้านการศึกษาที่ดี ในเรื่องของระดับการศึกษา ในเรื่องของเศรษฐกิจ ในเรื่องของสังคมต่างๆ เลยทำให้วิวัฒนาการของสามกลุ่มนี้ แตกต่างกันไปเรื่อยๆ

เมื่อต้นปีทางเอแบค โพลล์ ถามเด็กและเยาวชนว่า เมื่อเลิกเรียนแล้วใช้เวลาว่างไปทำอะไร ปรากฏว่ามี 3 แพทเทิร์น (Pattern) 3 รูปแบบ เด็กกรุงเทพฯ เวลาเดินห้างมากที่สุด รองลงมาคือ เล่นคอมพิวเตอร์เกม แล้วรองลงไปทำยา ๆ ถึงจะไปดูทีวี อ่านหนังสือพิมพ์ แล้วก็อ่านหนังสือตำรา ส่วนเด็กบ้านนอกไม่มีห้างให้เดิน ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้เล่น เพราะฉะนั้นอย่างดีก็ฟังวิทยุ บ้านไหนมีทีวีก็มีโอกาส ส่วนหนังสือพิมพ์ก็ไปไม่ถึง น้อยมากที่จะไปถึงบ้านนอก ทั้ง ๆ ที่บางครั้งเราก็เห็น มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ใครจะอยากไปเดินอ่านหนังสือพิมพ์ ร้อนก็ร้อน ฝนก็ตก มันเป็นปัญหามาก ส่วนเด็กในเทศบาล อยู่กลาง ๆ แล้วแต่เทศบาลใหญ่เทศบาลน้อย เมื่อกี้ก็คุยกับท่านว่า TK park มีอยู่อีกแห่งหนึ่งที่ เทศบาลยะลา ซึ่งค่อนข้างดี และมีที่เทศบาลละที่มี TK park มีอยู่เทศบาลเดียว

ความเหลื่อมล้ำ ความแตกต่าง ตรงนี้สำคัญมากในบ้านเรา เพราะความแตกต่างทางหลักสังคมวิทยา มนุษย์ในเมื่อมีความแตกต่างกันมากในสังคมหนึ่ง มันจะนำไปสู่ความแปลกแยก Differences นำไปสู่ Alienation และจาก Alienation ความแปลกแยก นำไปสู่ Conflict หรือความขัดแย้งมากและเร็วและง่าย ท่านไปสมมติที่ไหนก็ได้ ที่บริษัทของท่านก็ได้ ที่ทำงานของท่านก็ได้ ซึ่งก็มีคนแตกต่างกันเยอะ ตั้งแต่คนถือหุ่นผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ระดับล่าง ผู้ปฏิบัติหลายระดับ มีความแตกต่างกันอยู่ ความแตกต่างนำไปสู่การพูดกันไม่รู้เรื่องง่ายกว่าความเข้าใจกัน เพราะฉะนั้นผมว่าสังคมไทยในขณะนี้ อันตราย จริงๆ ก็อันตรายมานานแล้ว แต่ว่า มันจะยิ่งอันตรายมากขึ้น ในเรื่องของความแตกต่าง ในการรับรู้ ในการเรียนรู้

การอ่าน ถ้าเราจะมารณรงค์กัน มันจะช่วยไหมไม่รู้ การอ่านที่เราพูดกันโครม ๆ ในงานสัปดาห์หนังสือ เราก็ทำกันมาทุกปี แล้วก็พูดกันเรื่องการอ่าน ปีนี้โชคดี ครม. รับไปเป็น วาระแห่งชาติ พวกเราก็คือดีใจกัน แต่ว่ามันจะแปรเปลี่ยนไปสู่ประโยชน์ของสังคมโดยรวมไหม มันจะไปลบความแตกต่างในการรับฟังข้อมูลและความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ไหม

การอ่านนี้ ผมคิดว่าต้องไปที่เป้าหมาย เราคงจะดีใจขึ้น ถ้าเฉลี่ยการอ่านของเด็กและผู้ใหญ่มากขึ้นต่อวัน ต่อปี ว่ากันไป แต่อันนั้นเป็นเพียง มีนส์ (Means) เป็นเพียงวิธี แต่ที่จะลงไปละ ลงไปถึงว่า แล้วมันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นไหม กับสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่เป็นสังคมแห่งความแตกต่าง ลึก ๆ ผมเชื่อว่า น่าจะดีขึ้น ดีกว่า ไม่ทำอะไร

ส่วนลักษณะที่สองที่ผมกำลังเลเบล (Label) สังคมไทยก็คือ เป็นสังคมที่เปราะบางมาก เป็นสังคมที่ไม่มีน้ำหนักในเรื่องความคิดและเหตุผลเลย น่าเสียดายมาก มันเกิดอะไรขึ้น สองวันที่ผ่านมาก็เป็นตัวอย่างที่ดี เราเป็นคนไทย ขณะนี้พร้อมที่จะฟังข่าวลือ เป็นเหยื่อของข่าวลือซึ่งคนต่างชาติที่เขาจะได้เปรียบในความหลงของคนไทย เขาจะใช้ความได้เปรียบนี้ตลอดเวลา เพราะคนไทยนี่เชื่อง่าย อยากให้พวกเราที่ทำงานด้านสังคมศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยาลงไปศึกษาดู เพราะว่ามันมีปรากฏการณ์เยอะแยะ ที่ทำให้คนไทยเชื่อง่าย เวลาลงทะเบียนก็บอกว่าตนเองเป็นชาวพุทธ แต่จริง ๆ ไม่ใช่ เป็นคนเปลือกพุทธ ไม่ใช่แก่นพุทธ เป็นเปลือก ไปดูจำนวน เจ้าทรงทั้งหลายทั่วประเทศ ลองไปดู ผมว่าอันนั้นจะบอกอาการป่วยของคนไทยได้มากเลย เชื่อง่าย เปราะบางมาก ถูกโจมตีได้ง่าย ตลาดหุ้นเอ๋ย ถูกโจมตีได้ง่าย แล้วก็เชื่อง่าย ผมว่าตรงนี้ ไม่รู้เหมือนกัน เป็นเพราะอะไร คงจะมีหลายปัจจัย

ถ้าอย่างนั้น การอ่านที่เราพูดกันวันนี้ จะทำให้สังคมไทย เปราะบางน้อยลงไหมหนักแน่นมากขึ้นไหม เป้าหมายของการสนับสนุนการอ่าน จะทำให้คนไทย เด็กไทย มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดของตัวเองมากขึ้นไหม จะทำให้เขามั่นคงอยู่ในความถูกต้องดีงามมากขึ้นไหม จะทำให้เขายึดมั่นในประโยชน์ของส่วนรวมของชาติ เห็นแก่ความจริง ความสัตย์ มากกว่าความหลอกลวง โปปด มดเท็จ หรือข่าวลือ หรือเปล่า

แต่ถ้าการอ่านนำไปสู่สองสิ่งที่เป็นความปรารถนาของเรา คือไปลดความแปลกแยกในสังคม แล้วก็ไปเพิ่มน้ำหนักให้คนไทย มีสติ มีปัญญา มากขึ้น ผมคิดว่า น่าเหนือยกับการรณรงค์ให้มีการอ่านมากขึ้น ผมขอฝากเป็นความคิดดังนี้ไว้ ผมมองว่า หนึ่งใน ประเทศไทยขณะนี้ น่ากลัวมาก เป็นสังคมของความแปลกแยก การอ่านนี้จะทำให้ลดความแตกต่างตรงนี้ไปไหม รับรู้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้นมัย ข้อสอง คือ จะทำให้คนไทยมีความคิดความอ่านหนักแน่นขึ้นไหม การอ่านนะครับ หรือว่า สักแต่ว่าอ่านอะไรก็ได้สนุกสนาน โอเคนะครับ จะขออนุญาตเรื่องที่สามก็คือ ครึ่งชั่วโมงจะมาเข้าสู่ ความคิดพื้นฐานของการอ่าน ส่วนว่าจะไปสู่สองเป้าหมายอย่างนี้ได้อย่างไร ก็ขอฝากนะ ครับ

จริง ๆ เรื่องความรู้ที่เข้ามาสู่สมองเรา และเราสั่งสมมาตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ แล้วคลอดจากแม่ แล้วก็วิวัฒนาการมาตามความเจริญของสังคม ถ้าเอาตั้งแต่สมัยพุทธกาลเมื่อ 2,500 ปีที่แล้ว สมัยนั้นยังไม่มีสื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Material) จริง ๆ พระไตรปิฎกกว่าจะได้ลงจารึกเป็นภาษาบาลีก็ตั้งหลายร้อยปี หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว เพราะฉะนั้นในช่วงแรก ๆ สิ่งที่ทำได้ ซึ่งทำได้ดีมาก ก็คือ การสวด การที่พระ คณะสงฆ์ต้องมาสวดร่วมกัน ลงอุโบสถร่วมกัน เพื่อจะรักษาความแม่นยำของพระสูตรทั้งหลาย แล้วเวลาพระสอน ก็ไม่ได้อ่านให้ฟัง เพราะไม่มีใบลาน ไม่มีตำรามาอ่านให้ฟัง พระสอนก็คือ ท่านเทศน์ให้ฟัง เพราะฉะนั้น สมัยพุทธกาล ความเห็นและความรู้ที่ได้ ก็ผ่านการพูดและการฟัง ไม่ใช่การดู ดู ดูแล้วเห็นมันมาเกิดทีหลัง มาเกิดหลังจากที่มีหนังสือ มีหนังสือแล้ว มีอักษร มีการจารึก มีการอ่าน

ในสมัยนี้เราก็ใช้ตรงนี้มาก สิ่งเราจากภายนอกหรือความรู้ก็ได้ ความเห็นจากภายนอก ผ่านผัสสะเข้าสู่สมองคน ผ่านตา ตาก็ดู ดูแล้วต้องเห็น ไม่เห็นก็ไม่ผ่านเข้า เราเห็นโลก เราเห็นภาพ เราเห็นจากการอ่านหนังสือ แต่ถ้าในสมัยพุทธกาล ได้จากการฟังเทศน์ ฟังคำสอนต่าง ๆ อยู่ที่บ้านก็ฟัง ฟังพ่อแม่สอน พ่อแม่ก็สอนนะครับ แต่ว่าพ่อแม่สมัยนี้ อ่านด้วย มีเสียงอ่านจากพ่อแม่อ่านหนังสือให้ฟังด้วย ยายอ่านให้ฟัง พ่อแม่อ่านให้ฟัง โครงการ Bookstart ก็เกิดจากเด็กตัวเล็ก ๆ แล้วพ่อแม่ก็อ่านให้ฟัง ปู่ย่าตายายอ่านให้ฟังผ่านทางหูไป เสียงอื่นด้วย เสียงจากสิ่งแวดล้อมแล้วก็มารองกัน จมูกก็เหมือนกันได้กลิ่น ลิ้นได้รส ภายได้สัมผัสรู้ได้ พวกที่เขามีความบกพร่องทางตา เขาก็อ่านผ่านการผัสสะ ทางสัมผัสทางกาย ใช้ปลายนิ้วอ่านอักษรเบรลล์ ก็ใช้ปลายนิ้วอ่านอักษรเบรลล์ พวกที่มีความบกพร่องทางหู ใช้อักษรที่เป็นสัญลักษณ์มือไม้ต่าง ๆ ก็สื่อกันทางนั้นได้ สื่อความเห็น สื่อความรู้ สื่อความคิดกันได้ เพราะฉะนั้น ผัสสะทั้งห้า ก็ช่วยมากน้อยต่าง ๆ กัน ไม่ใช่เฉพาะการอ่านอย่างเดียว แต่ว่าผมถือว่า เราได้รวมหมด โดยผัสสะทั้งหมด

สมองมนุษย์รับรู้ผ่านผัสสะทั้งหลายตั้งแต่อยู่ในครรภ์แม่แล้ว เช่น เปิดเพลงให้ลูกฟังขณะที่ลูกอยู่ในท้อง หลังคลอดโตขึ้นมาเด็กก็จำเพลงได้ เป็นต้น ก็พิสูจน์มาแล้ว แสดงว่า จริง ๆ แล้วก็มีการพิสูจน์เซลล์สมองต่าง ๆ ในทารกในครรภ์ สมัยนี้เขาทำ Functional MRI การเจริญของสมองเด็กในครรภ์ เดียวนี้เขาทำได้ ไม่ยากอะไร ก็รู้แล้วว่า สมองมีการเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยเฉพาะใน 3 เดือนหลัง เดือนที่ 7, 8, 9 ก่อนคลอด เปลี่ยนแปลงมาก แล้วก็เจริญมาก เจริญเร็วมาก สมองตอนนั้นนะครับ หลังจากคลอดแล้วตอน 1 ขวบ ก่อนที่เด็กจะพูดได้ด้วยซ้ำ เด็กก็สามารถรับผัสสะได้แล้ว ปู่ย่าตายายเราก็เอาปลาเงินปลาทองมาแขวนให้ดู เด็กมันก็รับรู้รับผัสสะผ่านตา สมัยนี้ก็มีโมบายต่าง ๆ มีโมบาย ไม้ปลาเงินปลาทองก็เป็นโมบายเหมือนกัน ก็เป็นการเร้า เร้าให้เด็กใช้ผัสสะทางตา

การอ่านหนังสือให้ลูกฟังตั้งแต่อายุ 6 เดือนใน Bookstart Program ก็เช่นกัน ก็เป็นกระบวนการเดียวกัน การเอาความรู้ การเอาเสียงสื่อต่าง ๆ ผ่านผัสสะให้เด็ก สมองเด็กเขาเข้ามา ซึ่งเมื่อกี้ฟังที่จิต¹ เล่าให้ฟังแล้วก็ สนุกสนานว่า ทาง UNICEF เขามีตัวชี้วัดเรื่องความเจริญเติบโตของสมองเด็กเล็ก แล้วปรากฏว่า ใน Bookstart Program ของไทยเรา ซึ่งขณะนี้เราทำทีละปีๆ ตั้งแต่ 6 เดือน 8 เดือน จนเด็กอายุ 2 ขวบ 3 ขวบ 4 ขวบ ตอนนี้อย่างมา 5-6 ขวบแล้ว ปรากฏว่าเด็กกลุ่มนี้ ถ้าพ่อแม่อ่านหนังสือให้ฟัง จะมีการเจริญเติบโตหลาย ๆ ด้านด้วยกัน แสดงว่า สมองของเด็กไทยไม่แพ้ใครสิครับ ที่ไปชนะฟิลิปปินส์ เคมี ดาราศาสตร์ เมื่อเร็ว ๆ นี้ รวมทั้งเด็กชายหมองด้วยที่ไปชนะแข่งกระดาดพับ เด็กไทยไม่แพ้ใคร โอกาสต่างหากที่แพ้เขา จดไว้ได้เลยนะครับ เด็กไทยสมองไม่แพ้ใคร แต่ที่แพ้คือโอกาส โอกาสที่ผู้ใหญ่จะหยิบยื่นให้ และโอกาสที่เด็กจะไขว่คว้าหาเอง จริง ๆ โอกาสเป็นทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายที่ผู้ใหญ่จะหยิบยื่นให้เด็ก แล้วก็ส่วนหนึ่งก็ส่วนตัวเด็กด้วยที่จะไขว่คว้าเอง

เมื่อเร็ว ๆ นี้พวกเราที่ฮือฮา กัน หนังสือเรื่อง เอ้าท์ ลายเออส์ (Outliners) แปลว่า คนแปลกแยกหรือคนที่แปลกกว่าคนอื่น แต่ว่า เอ้าท์ ลายเออส์ พูดถึงเรื่องคนซึ่งแปลกในทางบวก พวกจิเนียส (Genius) เล่นกีฬาเก่ง แต่งเพลงเก่ง เป็นนักวิทยาศาสตร์เก่ง ในหนังสือเล่มนั้นพยายามบอกว่า ความเก่งของอัจฉริยะทั้งหลายในโลก ไม่ได้เก่งมาตั้งแต่เกิด มาเก่งทีหลัง เป็นเพราะเขามีโอกาสในชีวิต และอันที่สอง เขาฝึกฝนมากพอ ในหนังสือเล่มนั้นบอกว่า

¹ คุณสุราทิพย์ รัชยพงษ์ มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก

ถ้าใครจะเป็นอัจฉริยะของโลกจะฝึกด้านใดก็ได้ ต้องได้ 10,000 ชั่วโมง จึงจะคล่องแคล่ว เป็นผู้เชี่ยวชาญได้ 10,000 ชั่วโมง เขาบอกอย่างนั้น

Bookstart Program ก็เป็นโครงการที่ท้าทายสมองเด็กไทยว่า เหมือนกับสมองของเด็กญี่ปุ่น เด็กอังกฤษ หรือเปล่าที่เขามี Bookstart ก่อน ก็จริง เขาพิสูจน์แล้วว่า ไข่ สามารถทำให้เด็กไทยเก่งได้ ถ้าเราให้โอกาสแล้วก็ฝึกฝนเขา ฝึกฝน วันหนึ่งอ่านก็ชั่วโมง กับไอ้เด็กคนหนึ่งตั้งแต่เกิดถึง 5 ขวบ พ่อแม่ไม่เคยอ่านหนังสือให้ฟังเลย แม้แต่บรรทัดเดียว แล้วอยู่ ๆ ก็ไปเข้าอนุบาล แล้วก็ไปเรียนอนุบาลแข่งกับคนอื่น มันก็แพ้ย่อม 10,000 ชั่วโมง อย่างลืม เราอ่านให้เขาฟังก็ชั่วโมง ไอ้เด็กที่เข้า Bookstart อ่านตั้งแต่ 6 เดือน แล้วแม่ก็อ่านมาเรื่อย ๆ ปีหนึ่งอ่านตั้งกี่ชั่วโมง ถูกไหม สมองเด็กมันเท่ากันตอนเกิด ไม่มีใครเก่งกว่าใคร หนังสือเล่มนั้นพยายามบอกว่า ที่มันแพ้เพราะโอกาสมันน้อย โอกาสมันสู้เขาไม่ได้ ตกลงเราจะหีบยื่นให้เด็ก แล้วก็สอนให้เด็กรู้จักไขว่คว้า หาโอกาสให้กับตัวเองด้วยนะครับ เราจึงจะไปรอดได้

หลังจาก 1 ปี สมองมนุษย์เติบโตไม่หยุดยั้งเลยตลอดชีวิต รวมทั้งคนแก่ด้วย คนที่เกษียณแล้วด้วย เมื่อเข้าปีที่เจ็ดพร่ำรำพันว่า 60 แล้วหรือ 60 ยังแจ๋ว พลเรือเอกธนิต² ก็ 60 ปีนี้ ผม 60 กว่าจะ 70 แล้วยังแจ๋วนะ ตอนหลังนักวิทยาศาสตร์ฟิสิกส์อเมริกัน ได้พิสูจน์ว่า คนแก่มีเซลล์สมองเกิดใหม่เป็นชุดๆ อยู่เหมือนกันไม่ใช่มีเฉพาะเด็ก แต่ถ้าไม่ใช่คนแก่ประหลาดอยู่อย่าง ถ้าไม่ใช่เซลล์สมอง จะฝ่อยุบหายไปเองใน 2-3 สัปดาห์ ฟิสิกส์ต้องอ่านหนังสือ ถ้าไม่อ่านล่ะฟ่อเลย แต่จริงๆ มันเป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่มายืนยันว่า การใช้สมอง การฝึกฝนสมองอยู่ตลอดเวลา ทำให้สมองเจริญเติบโตได้ ไม่ฝ่อเร็ว อย่างน้อยก็ไม่ฝ่อเร็ว ผมเลยกล้าพูดคำนี้ สมองมนุษย์เติบโตไม่หยุดยั้งตลอดชีวิต กล้าพูดได้ ยกเว้นเป็นโรค เป็นโรคอัลไซเมอร์ โรคเส้นเลือดไม่ตี อันนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เป็นโรค แต่ถ้าปกติธรรมดา มีอาหารไปเลี้ยงเขาปกติ สมองมนุษย์จะเจริญเติบโตได้ ถ้าได้อาหารครบ มีการส่งเสริมการพัฒนาสมองตั้งแต่ในครรภ์ เด็กเล็ก เด็กโต วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ มีความหวังใช้ไหม ประเทศไทยมีความหวังนะ ไม่ใช่ว่าของเราสมองแยกว่าเขา เสื่อมกว่าเขา ไม่ใช่เลย เราดูแลสมองคนไทยอย่างไรเท่านั้นเอง คำถาม เราดูแลสมองคนไทยอย่างไร ถ้าเราดูแลเขาดี เขาก็จะเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดนะครับ

พระพุทธเจ้า ท่านพูดถึงเรื่องการอ่านแล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของผู้อ่านไว้ 3 ขั้นตอนด้วยกัน ขั้นตอนแรกคือ สุตตมยปัญญา สุตต แปลว่า ฟัง สมัยโน้นไม่มี พรีนเต็ด แมททีเรียล (Printed Material) มีแต่เทศน์ให้ฟัง สมัยนี้ สุตตมยปัญญา ต้องรวมผัสสะทุกอย่างเข้าไปด้วย เพราะว่าเรามีมีเดีย (Media) มัลติมีเดีย (Multimedia) ต่างๆ เข้ามาผสมกันแล้ว การฟังหรือสุตตมยปัญญา ให้ความรู้และคุณธรรม คือเนื้อหาสาระที่ใส่เข้าไปใน พรีนเต็ด แมททีเรียล ก็ดี ในอิเล็กทรอนิกส์ แมททีเรียล (Electronic Material) ก็ดี เราจะใช้คำว่า การอ่าน หรือการฟัง แล้วครอบคลุมทั้งผัสสะ เราตกลงกันแล้ว ครอบคลุมทุกผัสสะ ครอบคลุมทุกมีเดีย เรายังไม่มีคารวมๆ ที่ใช้ครอบคลุมหมด ต้องขออนุญาตใช้คำโบราณเช่นการฟังหรือการอ่าน เป็นคำโบราณแต่ครอบคลุมหมดว่า ถ้าให้สมองมนุษย์คนไทย ได้ฟังได้อ่าน ได้สัมผัส แล้วได้รับความรู้และคุณธรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในท้องแม่ จนกระทั่งแก่ตาย เราก็จะได้สิ่งดีๆ งามๆ จากนอกสมองเข้าไปใส่ในสมองคือให้ความรู้และคุณธรรมใส่เข้าไปในสมอง

² พลเรือเอกธนิต กิตติอาพล ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ขณะนั้น

พระพุทธเจ้าบอกว่า เมื่อได้ผ่านผัสสะเข้ามาของใหม่ๆ นอกสมองเดิม เดิมทุกวันแล้ว การสร้างปัญญาทางโลกคือ สุตตมย ได้ความรู้ภายนอกผ่านทาง การฟัง การอ่านและอื่นๆ เสร็จแล้ว ต้องตามด้วยสแต่ป (Step) ที่สองคือ คิด เอาไปคิดคือ จินตา จินตมยปัญญา นำไปคิดเพื่อเชื่อมโยงกับความรู้ที่มีอยู่แล้ว ทุกคนจะมีทุนความรู้ที่อยู่ ที่เขาใช้คำว่า อินทรินสิค โนวเลจ (Intrinsic Knowledge) สุตตมยปัญญาเป็น เอ็กทรินสิค โนวเลจ (Extrinsic Knowledge) เป็นความรู้นอกตัว เสร็จแล้วเราได้มาใหม่ จะซื้อหา หรือไม่ซื้อหาก็ตาม เราก็ไปรวมกับความรู้ที่เรามีอยู่ในขณะนั้น ไปเชื่อมโยง ถ้ามีปัญญามากก็ไปเชื่อมโยงมาก ถ้ามีปัญญาน้อยก็เชื่อมโยงน้อย ในความรู้เก่ากับใหม่ จนเกิดความรู้ชุดใหม่พอกพูน จำเจริญขึ้นไปเรื่อยๆ

ถ้ามีเด็กสองคน คนหนึ่งอยู่ใน Bookstart Program พอ 6 เดือน แม้อ่านหนังสือให้ฟังแล้ว จน 6 ปี อีกคนไม่ได้อยู่ แล้วก็ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ เลี้ยงกันแบบลูกหมูลูกหมา มันก็ไม่มีความรู้ที่เป็นความรู้ทุนเดิม ที่เราบอกว่าความรู้ที่มีอยู่แล้ว ก็น้อย มันนิดเดียว กับไอ้เด็กซึ่งมันได้ทุนมาตั้ง 6 ปีแล้ว 5 ปีกว่าแล้ว มันก็ได้ทุนสูงกว่า หรือเป็นผู้ใหญ่แล้วไม่หาความรู้ใหม่เลยไม่หาความรู้ใส่ตัวเลยนะครับ ใช้ชีวิตทางอบายมุข เกเร ไอ้ความรู้ที่มีอยู่ซึ่งเป็นอินทรินสิค โนวเลจ มันก็น้อย มันก็ยิ่งน้อยไปเรื่อย ๆ เจออะไรก็เชื่อเขาหมด ใครจะหลอกก็เชื่อ เพราะไม่มีความรู้เก่าที่จะเชื่อมโยงว่า มันค่านะ มันจริงหรือเปล่า มันไม่จริงนะ เพราะความรู้เก่าที่เรามีตั้งเยอะแยะ มันบอกว่าที่มาพูด ไม่จริง แล้วพวกนี้จะจำได้ คนที่จำแล้วสุดคือ คนที่ความจำสั้น ความจำสั้นพลาดง่ายมาก

จินตมยปัญญา ได้ความรู้ใหม่เข้าไปบวกความรู้เก่า เพราะฉะนั้นความรู้เก่าต้องเสริมอยู่เรื่อย ๆ เสริมจากการอ่าน การฟัง การอะไรก็แล้วแต่ เสร็จแล้วยังไม่พอ ถ้าเป็นในระดับโลกุตระ เราไม่เอาที่จะไปนิพพาน เอาพวกเรายังไม่บวช เราต้องเอาความรู้นั้นไปปฏิบัติ เอาไปฝึกให้เกิดความเข้าใจของเชี่ยวชาญ ภาวนามยปัญญา แต่ถ้าเป็นพระสงฆ์องค์เจ้าที่ท่านมุ่งนิพพาน ท่านก็เอาสุตตมยปัญญา จินตมยปัญญา แล้วก็ไปเข้าสู่ภาวนามยปัญญาของท่านไปสู่ความหลุดพ้นของท่าน ไปทางธรรมสูงไปเลย

แต่ของเราเอาแค่นี้ เอาความรู้ที่ได้ทั้งเก่า ความรู้ภายนอก ความรู้ภายในเกิดเป็นฐานความรู้ใหม่ เสร็จแล้วก็เอาไปคิด คิดหาทางปฏิบัติ ให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น สรุปลึ่เป็นอย่างไร ง่ายๆ ฟัง อ่านได้ความรู้ภายนอก เอามาคิดมาผสมความรู้ภายในกับความรู้จากภายนอกได้ความรู้ชุดใหม่ แล้วเอาไปปฏิบัติ โดยนำไปใช้ความรู้ใช้งาน เอาความรู้ไปใช้งาน ซึ่งเราเรียกว่า เทคโนโลยี (Technology) เป็นการผลิตเทคโนโลยี ได้เกิดความชำนาญ เสร็จแล้วก็เอาเทคโนโลยี เอาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไปสร้างนวัตกรรมใหม่ อินโนเวชั่น (Innovation) ได้งานใหม่ ได้สินค้าใหม่ ได้บริการใหม่ ได้สิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นที่เราเรียกกันว่า ครีเอทีฟ อีคอนอมี่ (Creative Economy) หรือว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือถ้าเอาไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เราก็บอกว่าเป็น ครีเอทีฟ โซไซตี้ (Creative Society) เป็นสังคมสร้างสรรค์ แต่ถ้าเรามุ่งไปในเรื่องค้าขาย เราก็จะได้สินค้า บริการใหม่เอาไปค้าขาย ซ้อมาขายไป ก็เป็นครีเอทีฟ อีคอนอมี่

ที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ 2,500 ปี นี้ก็คือ KM นั่นเอง โนวเลจ แมเนจเม้นท์ (Knowledge Management) การบริหารความรู้ของพลเรือเอกธนิตนั่นเอง ตกลงพลเรือเอกธนิต ต้องมาสนับสนุนการอ่านนะครับ เพราะมันเริ่มตั้งแต่การอ่าน แล้วก็การบริหารความรู้ จัดการความรู้จนกระทั่งออกไปเป็นสินค้าใหม่ๆ อยู่ในนี้หมดเลย ไม่รู้เกี่ยวนี้สponsoredไปเท่าไร แต่ว่าอยู่ในหน้าที่นะครับ

เราต้องทำตรงนี้ให้มากๆ ต้องทำตรงนี้ ถ้าเรายังอยากมุ่ง ครีเอทีฟ อีคอนอมี้ ครีเอที โซไซตี้ อยากรได้สังคมสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เรื่องการหาความรู้ใหม่ไปเติมความรู้เก่า เอาความรู้มาใช้งาน เอาไปคิดริเริ่มทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้น เพียงแต่ต้องทำอยู่ตลอดเวลา

คราวนี้มาพูดถึงเรื่องที่สาม เรื่องสื่อ ตอนนี้มีสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สมัยก่อนก็สื่อจาร จารึกในก้อนหินบ้าง หลังเต่าบ้าง อะไรต่ออะไรบ้าง ตอนนี้มีสื่อสิ่งพิมพ์ หลังจากที กูเทนเบิร์ก (Johannes Gutenberg) ผลิตแทนพิมพ์ได้เมื่อ 500 ปีที่แล้ว เรามีสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นมา มีหนังสือเยาะเย้ยไปหมด วารสารต่างๆ เยอะ แล้วเราก็อ่านตรงนี้ แล้วเราก็มืดสมอง เพราะส่วนมากเราเน้นไปที่ ฟรินเต็ด เมททีเรียล ในวัฒนธรรมที่ผ่านมาทั้งหมด ในกระบวนการหาความรู้เราเน้นไปที่ หนังสือ การอ่าน ห้องสมุด ตอนหลังๆ ก็มาทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น แล้วก็มากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งวิทยุ ทั้งทีวี ทั้งคอมพิวเตอร์ สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ก็จะเป็นสื่ออีกชนิดหนึ่งที่จะมาทดแทนกับสื่อสิ่งพิมพ์ หรือจะมาแข่งขันกับสื่อสิ่งพิมพ์ คุณภาพของสื่อเขาอยู่ที่เนื้อหาแล้วก็สาระและคุณค่า ซึ่งตรงนี้ นอกจากที่เราจะต้องมีสื่อที่จะไปถึงผู้บริโภคอย่างไร

เมื่อที่ผมบอกแล้วเรามี 3 นครา กรุงเทพฯ เขตเทศบาลแล้วก็ชนบท คำถามคือ เราจะจัดการประเทศเราอย่างไร จะมีนโยบายระดับรัฐอย่างไร ทำให้สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ไปถึง เมื่อผมยกตัวอย่างที่เอแบคโพลล์เขาพูดเพราะว่ามันมีความจำกัด มันมีความจำกัดของสื่อประเภทต่าง ๆ ที่จะไปถึง ผมคิดว่าตรงนี้ ต้องเป็นนโยบายระดับชาติ ว่าเรามีสื่อไปถึงประชาชนของเราทุกกลุ่มอายุได้อย่างไร ราคาต้องไม่แพงนัก มีสื่อสาธารณะมากไหม อันนั้นเป็นพวกเรื่องของ แอคเซส (Access) นอกจากนั้นยังพูดถึงเรื่อง ควอลิตี้ (Quality) คือ คุณภาพสื่อ ในเรื่องที่สองคือ คุณภาพสื่อด้วย เนื้อหาสาระเป็นยังไง ต้องควบคุมไหม ถ้าไม่ควบคุมต้องมีการจัดความสำคัญก่อนหลังไหม

ยกตัวอย่างเช่น เรารู้ว่าประชากรของเรา 40 ล้านกว่าคนทำการเกษตร ทำอาชีพเกษตร เรื่องดิน น้ำ ลม ไฟ ต่าง ๆ เราจะให้ความรู้เนื้อหาสาระเรื่องการเกษตรกับพี่น้องของเราบ้างไหม ที่เป็นสื่อสาธารณะ อย่างนี้เป็นต้นเพื่ออะไร เพื่อให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น จะได้ลดความแตกต่างที่เมื่อเราพูดถึงตอนต้น จำได้ไหมครับ มันใช้สื่อได้หมดเลย ที่จะลดความแตกต่าง ที่จะสร้างความมั่นคงขึ้นมาให้กับบ้านเมือง

ผมคิดว่าทั้งรัฐทั้งสื่อละเลยในประเด็นของเป้าหมาย ผมอยากจะเชิญชวนพวกเราว่า ทั้งรัฐทั้งสื่อต้องมาดูแลแล้ว อิทธิพลของสื่อขณะนี้ต่อความคิดของคนไทยมากมายเหลือเกิน ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ คนแก่ เชื่อสื่อหมดเลย ทีนี้ถ้าสื่อบิดเบือน สื่อไร้คุณธรรม เราได้แต่ความรู้ความเห็นที่บิดเบือน แล้วก็ไปใส่ในสมอง ฐานความคิดก็บิดเบือน เราอยากได้สติปัญญา เมื่อกี้ ดร.ทัศนัย บอก อยากให้การอ่านนำไปสู่สติปัญญา แต่มันเป็นสื่อบิดเบือน แล้วเราจะทำยังไง ใครจะควบคุม เราจะให้จรรยาบรรณสื่อแล้วคุมสื่อเอง เราจะให้รัฐมากำหนด ไพรอร์ริตี้ (Priority) หรือมากำหนดลำดับทิศทางดีมัย กำหนดจำนวนชั่วโมง จำนวนเปอร์เซ็นต์ สัดส่วนเวลาที่จะเสนอด้านนั้นด้านนี้ดีไหม มันคงจะมีวิธีออกอีกเยอะนะครับ แต่ผมกราบเรียนว่า เราต้องมีมาตรการและนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับ

หนึ่ง สื่อที่จะไปสู่ประชาชนทั้งสามกลุ่มจะเอาอย่างไร ถ้าบอกว่าราคาเคเบิลทีวี ราคาเท่ากันหมดทั้งกรุงเทพฯ ทั้งเทศบาล ทั้งต่างจังหวัด ผมว่าอีกร้อยชาติก็คนต่างจังหวัดคงไม่มีทางได้ดู เพราะว่ามันไม่มีปัญหา

ตอนนี้ แต่ว่ามันต้องมีมาตรการ มาตรการเชิงนโยบายอะไรที่ทำให้เขาสามารถที่จะบริโภคสื่อที่คล้ายคลึงกันได้ ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหลวง ในเทศบาลใหญ่ เทศบาลเล็ก แล้วก็ในชนบท แต่เขาขาด ตอนนี้เขาขาดหมด เขาไม่มีโอกาส

เรื่องที่สอง คือเนื้อหาสาระและคุณค่าของสื่อ ใครจะเป็นคนดูแลให้ ผมก็ยังแปลกใจ เห็นสื่อมวลชนเขา บ่นกันว่า วิทยูชมชนพูดคำก็ได้ พูดข่าวก็ได้ เออ แล้วก็ปล่อยให้พูดอยู่ได้ ทำไม ทำไมปล่อยให้พูดอยู่ได้ ทำไมไม่พูดความจริง ทำไม สังคมเราไม่อยากจะความจริงหรือ อยากได้คำ ขาว อยากได้สีโน้นสีนี้กันเยอะแยะเลย ทำไมไม่เอาความจริงมาพูด เคยอ่านคำสอนของ ขงจื้อ บรรทัดหนึ่งบอกว่า ความเป็นกลางไม่มี มีแต่ความถูกต้อง เราบอกสีนั้นอยู่ตรงนี้ สีนั้นอยู่ที่นี่ ลากเส้นแล้วเราไปยืนอยู่ตรงกลาง แล้วเราก็บอก อยู่ตรงกลางล่ะ เราเป็นกลางแล้ว มันไม่ใช่ เราต้องเอาความถูกต้อง

ผมขอยืนยันว่า ผู้บริโภคสื่อความรู้ คนในเมืองหลวง คนในเขตเทศบาล ในชนบท ความสามารถในการเลือกจะบริโภคแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เราคงต้องช่วย จะโดยวิธีใดวิธีหนึ่งไม่รู้ เรามึงบไทยเข้มแข็ง ผมคิดว่า สื่อความรู้ จะทำให้ไทยเข้มแข็งจริงๆ แต่ต้องเป็น แกรนด์ สเกล (Grand Scale) ต้องเป็นโครงสร้างนโยบายที่ใหญ่ ไม่ใช่เล็กๆ น้อยๆ เอาหอกระจายเสียงไปตั้ง เหมือนสมัยโบราณไม่ได้อีกแล้ว มันผ่านยุคนั้นมานาน ผมคิดว่าต้องดูแลทั้งเนื้อหาด้วย ทั้งสาระได้ทั้งคุณค่าด้วยนะครับ ก็ขออนุญาตบ่นเพียงแค่นี้ครับ คือ

หนึ่ง กราบเรียนว่า เป็นห่วง เป็นห่วงสังคมไทยมาก ผมคิดว่า ความแตกต่างแปลกแยก มีมาก และความเปราะบางมีมาก แต่ก็ยังเป็นประเทศของเรา พวกเราเป็นเจ้าของเหมือนกัน เรามาช่วยกัน

สอง เรื่องของสมองคนไทยไม่แพ้ใคร ตั้งแต่ออยู่ในท้องแม่ จนกระทั่งถึงแก่แก่มาแล้วครับ สมองเจริญอยู่เรื่อย เราจะดูแลสมองคนไทยอย่างไร ให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด

สาม ขอพูดถึงสื่อประเภทต่างๆ ว่าต้องทำอะไร โดยเฉพาะเนื้อหา คุณค่า สาระ แล้วการที่จะได้บริโภคความรู้ ข่าวสารข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ เราจะทำยังไง จะมีการกระจายอย่างไร เพื่อให้เกิดโอกาสในการได้บริโภค เพราะว่าอัจฉริยะแต่เกิดไม่มี มีแต่อัจฉริยะที่มาสร้างขึ้นทีหลัง แล้วถ้าเราเชื่อว่า เราสามารถสร้างอัจฉริยะให้คนไทยได้เยอะๆ เราคงต้องช่วยกันสร้างโอกาสให้กับเขา ก็ขอจบเพียงเท่านี้ ขอขอบคุณมากครับ

อุทยานการเรียนรู้
